

Вікторія Василівна Столярова*д-р філософії в галузі економіки*

ORCID 0000-0002-9483-5126

e-mail: antoshka_2007@ukr.net,

Інститут фізичної економіки ім. С. А. Подолінського, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І РЕГІОНІВ

*Влада – це відповідальність.
Вінстон Леонард Спенсер-Черчилль*

Актуальність теми і постановка проблеми дослідження. Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю переосмислення сутності і змісту соціально-економічного розвитку в ринкових умовах у порівнянні з плановим управлінням народним господарством та його стратегічного планування в залежності від стратегічної мети, проміжних і кінцевих цілей, оперативних (операційних) завдань і заходів розвитку держави і регіонів. Логічну схему дослідження доцільно побудувати на оцінках взаємодії Центру і Регіонів з використанням філософських категорій надбудови і базису.

Вікіпедія (вільна енциклопедія) розглядає базис і надбудову держави як «категорії історичного матеріалізму, що відображають найістотніші риси, зв'язки й упосереднення економічних та ідеологічних відносин людей, закономірності їх виникнення, розвитку і зміни з переходом однієї соціально-економічної форми до іншої» [1]. В Україні – це перехід від соціалізму до капіталізму, від загальнодержавної форми власності на національне багатство українського народу до відносин власності суб'єктів багатоукладної економіки за участю менеджменту Міжнародного геополітичного бізнесу.

На протязі 1991-2021 рр. (30 років «незалежності» суверенної України) соціально-економічний розвиток держави і регіонів являв собою трансформацію суспільних відносин у напрямку монополізації приватного капіталу шляхом роздержавлення і приватизації базового промислового потенціалу та формування комунальної власності територіальних громад.

На основі впровадження англосаксонської моделі ринкової економіки відкритого типу, яка діє у високорозвинених країнах світу, членів Міжнародного клубу Урядів 7-ми країн на чолі з США (Великобританія, Німеччина, Італія, Канада, Франція, Японія, США) відбувалась руйнація адміністративно-командної системи державного управління союзної республіки, яка успішно функціонувала 70 років у складі СРСР.

Базис держави визначає економічну структуру суспільних відносин, а «надбудова є ідейно-політичною і правовою формою виразу економічного змісту життя суспільства, його потреб. Вона включає в себе ідеї, установи і організації всіх класів і соціальних груп, які є в даному суспільстві. Панівне становище в надбудові суспільств посідають ідеї та установи панівних класів, їхня держава, право та ідеологія. Держава

і право завжди є знаряддями того класу, який командує в сфері матеріального виробництва» [1].

Всупереч положенням Декларації про державний суверенітет України (16.07.1990 р.) щодо визнання переваг загальнолюдських цінностей над класовими відбулось розшарування суспільства за матеріально-майновими ознаками на заможних і бідних, надто багатих і надто бідних, панів і жебраків [2].

Трансформація суспільних відносин в Україні змінила економічну структуру соціалістичної держави, тобто її базис. Основними результатами взаємодії надбудови і базису унітарної України стали прояви сегрегації, соціальна поляризація і соціальна стратифікація населення. Прояви сегрегації бачаться в політиці апартеїду (проект АТО), насильницькому обмеженню «інакомислячих громадян» у свободі слова і російської РІДної мови [3].

Соціологічна енциклопедія визначає соціальну поляризацію як «показник високого рівня економічної та соціальної нерівності, що виражає крайнє становище соціальних груп заможних та бідних у соціальній ієрархії, яке доходить до протистояння між ними (поляризації). Полісна соціальна диференціація виявляється у правовому, культурному, майновому становищі соціальних груп. Чим бідніша країна, тим більше нерівномірність розподілу доходів». «Соціальна стратифікація втілюється в життя через призму влади у двох нерівномірних частинах: одна – невелика (незначна), яка прямо або опосередковано панує (керує), друга (більшість) – має дуже мало або зовсім не має влади» [4, с. 343, 346].

Соціальна стратифікація – це характеристика динаміки соціальної структури суспільства. Це диференціація населення в соціально-ієрархічному плані, яка виражається в існуванні вищих і нижчих класів та їх соціального статусу, фіксованого диференціацією населення за: доходами, причетністю до влади, посадою, рівнем професіоналізму і знаннями.

Основою, змістом і сутністю соціальної поляризації і соціальної диференціації є соціальна нерівність, що виявляється в нерівномірному розподілі прав і привілеїв, відповідальності та обов'язків, соціальних цінностей, влади, впливу тощо.

Виникнення приватної власності призвело до розколу українського суспільства на класи. Тому соціально-економічна формація України, як унітарної держави, стала антагоністичною: класова надбудова

держави стала відповідати класовому характеру економічного базису.

В антагоністичних формаціях соціальна поляризація і соціальна диференціація населення переростають, як правило, у соціальні конфлікти (політичні, громадські, військові), які мали місце в ході Першого (2004 р.) та Другого (2014 р.) Майданів в столиці соборної України – місті Києві.

Вітчизняна надбудова за участю менеджменту Міжнародного геополітичного бізнесу виступила одним з ініціаторів, організаторів і спонсорів цих конфліктів та кінцевим бенефіціаром їх соціальних результатів: збільшення заможності багатих та поглиблення жебракування бідних верств знедоленого населення «незалежної» суверенної України.

Формування нового економічного базису в Україні відбувалось за порадами і настановами іноземних консультантів і експертів, за участі вітчизняних агентів впливу в центральних органах законодавчої і виконавчої влади та вітчизняних вчених, діяльність яких фінансувалась грантами країн-членів G7. Іноземні консультанти, експерти, вітчизняні агенти впливу в 2014 р. спільно приймали участь в розробці Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (схвалена в січні 2015 р.) з навмисним обманом щодо впровадження європейських стандартів життя українського народу та свідомим наміром подальшої мілітаризації держави як васала англосаксонської імперії групи G7 з активним розгортанням русофобії.

Аврам Ноам (Наум) Хомський (Avram Noam Chomsky) – американський лінгвіст, політичний публіцист, філософ та теоретик зазначає, що влада США просуває моду на посередність і прагне впроваджувати в маси думку про те, що модно бути тупим, вульгарним і невихованим. Всебічна посередність у світі проявляється у величезних кількостях у будь-яких соціальних сферах – від Релігії та Науки до Мистецтва і Політики. Дебілізація населення України – важлива стратегія США добиватися того, щоб люди стали не здатні розуміти прийоми та методи, які використовуються для управління ними та підпорядкування чужій волі [5].

Під впливом сучасної ідеології надбудови (після обох Майданів) населення слов'янської держави виявилось розподіленим на «правильне» (новоспечених українських патріотів) і «неправильне» (орієнтованих на єдність слов'янського світу), що призвело до соціального протистояння.

В умовах ринкової економіки (як і планової) у сфері соціально-економічного розвитку стратегічне планування повинно розкривати порядок і стимули мобілізації населення на вирішення довгострокових завдань, а також розкривати механізм менеджменту оперативного (операційного) управління проектами розвитку поточного, коротко-, середньострокового та перспективного значення. Тобто, на сьогодні та на найближче майбутнє стратегічне планування повинно визначати Генеральну Комплексну Програму дій економічної стратегії як обраного курсу державної соціально-економічної політики, розрахованого на тривалу перспективу і спрямованого на вирішення економічних і соціальних завдань розвитку.

Енциклопедія інтелектуальної власності розглядає економічну стратегію як «визначення пріоритетних цілей, засобів і способів їх реалізації, виходячи зі змісту об'єктивних процесів і тенденцій». Економічна

тактика визначена енциклопедією як «сукупність найближчих цілей, завдань, засобів і способів їх досягнення для реалізації стратегічного курсу економічної політики в конкретних умовах поточного періоду» [6, с. 577, 596].

Таким чином, призначення стратегічного планування бачиться у визначенні стратегічної мети, пріоритетів розвитку, операційних і проміжних цілей, які дозволять досягти кінцеву ціль. Організація стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиної системи повинна передбачати ієрархію цілей не тільки у часі (поточні, коротко- та середньострокові, довгострокові і перспективні), а й за призначенням – операційні (операційні), проміжні і кінцеві, які забезпечують досягнення стратегічної мети.

Концептуально-аналітичне забезпечення стратегічного планування соціально-економічним розвитком держави і регіонів як єдиної системи доцільно обґрунтовувати, виходячи з вимог досягнення збалансованості і узгодженості загальнонаціональних інтересів, з одного боку, з інтернаціональними цілями сталого розвитку людства в умовах примусово-вимушеної глобалізації, а, з іншого боку, з регіональними цілями розвитку адміністративних областей і локальними цілями адміністративних районів та Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) при здійсненні децентралізації та реформи державного управління згідно Стратегії «Україна-2020» (передбачено 65 руйнівних реформ слов'янської божественної людяності).

Держсекретар США Ентоні Блінкен в березні 2021 р. наголошував: «Ми не будемо просувати демократію через дорогі військові операції або повалення авторитарних режимів силою. Ми пробували такі тактики в минулому і це не працювало. Однак США до кінця не відмовилися від самої ідеї формування чужих урядів «під себе». Адміністрація Президента США Джо Байдена буде це робити інакше – не через революції, а через «спонукання до реформ» за допомогою примусово нав'язаних кредитів» [7].

Стратегія формування українського уряду була відпрацьована після Першого і Другого Майданів, перетворивши Україну у колоніального васала на осі Лондон-Вашингтон під кураторством іноземних і вітчизняних агентів впливу. Сучасна надбудова України динамічно поглиблює антагонізм базису держави до червоної лінії нового соціального вибуху в найбіднішій країні Європи. Міжнародний геополітичний бізнес для захисту від українського народу результатів роздержавлення і приватизації національного багатства зрежесував створення Національної гвардії (з 12.03.2014 р.), Національного корпусу (з 14.10.2016 р.) та курс на членство в Північноатлантичному альянсі (активований в Конституції України з 21 лютого 2019 р.).

Діюче інформаційно-методичне забезпечення досягнення узгодженості середньострокових цілей розвитку держави і регіонів в Україні розроблялось, впроваджувалось і удосконалювалось при формуванні Державної стратегії регіонального розвитку і Регіональних стратегій розвитку адміністративних областей на періоди до 2015 р. (2005-2006 рр. – на 10 років), до 2020 р. (2014 р. – на 6 років) і до 2027 р. (2019-2020 рр. – на 7 років).

Плани заходів з реалізації цих стратегій почали розроблялись з 2014 р. на перших три (перший етап)

і наступні чотири роки (другий етап) як короткострокові стратегічні плани. Але вони не передбачали концептуально-аналітичного переосмислення спадкоємності нових рішень методологічним положенням Державної і Регіональних стратегій розвитку на період до 2015 року, а також результатам впровадження Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 роки «Шляхом європейської інтеграції».

8 Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) на 2001–2015 роки, до імплементації і адаптації 7-ми з яких на національному рівні та для адміністративних областей Україна приєдналась у 2003 р., залишились поза увагою при підготовці Державної і Регіональних стратегій розвитку на періоди до 2015 та 2020 років.

Досягнення ЦРТ до 2015 р. як за пілотними проектами, так і по Україні в цілому було визнано за найважливіше для консолідації зусиль трьох складових суспільства: влади, бізнесу та громадськості. Але цього не відбулося. Пілотні проекти 2005–2006 рр. «Луганщина-ЦРТ» і «Донеччина-ЦРТ», а також пілотний проєкт 2010 р. «Крим-ЦРТ» залишились тільки намальованими на папері. Пілотні проекти були призвані адаптувати 15 завдань і 33 стратегічних індикатори 7 національних цілей ЦРТ: 1) Подолання бідності (3 завдання та 5 індикаторів); 2) Забезпечення якісної освіти впродовж життя (2 завдання та 6 індикаторів); 3) Забезпечення гендерної рівності (2 завдання та 4 індикатори); 4) Зменшення дитячої смертності (1 завдання та 2 індикатори); 5) Поліпшення здоров'я матерів (1 завдання та 2 індикатори); 6) Обмеження поширення ВІЛ-інфекції/СНІДУ та туберкульозу і започаткування тенденцій до скорочення їх масштабів (2 завдання та 6 індикаторів); 7) Сталий розвиток довкілля (4 завдання та 8 індикаторів).

Логічно припускаємо, що адаптація 8-ї ЦРТ в Українському Донбасі – «Сформувані всевітнє партнерство з метою розвитку» попередила б виникнення сепаратизму на територіях Луганської та Донецької областей.

Тим більше, що Порядок розроблення, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку, затверджений постановою Уряду від 16 листопада 2011 р. № 1186 (за підписом М. Азарова), передбачав оцінювати вплив (реальний та прогностований) зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної ситуації на основі здійснення якісної і кількісної характеристики зовнішніх відносин, міжрегіональних та зовнішньоекономічних зв'язків (включаючи участь у транскордонному і міжрегіональному співробітництві), а також оцінки кон'юнктури світового ринку, зовнішньополітичної ситуації в країнах – основних ділових партнерах.

Результатом провалу пілотних проєктів стало виникнення «районів, неконтрольованих центральним українським урядом» – Луганської і Донецької народних республік (травень 2014 р.) та реінтеграція території українського півострова Крим до складу Російської Федерації (березень 2014 р.). Населення неконтрольованих районів перестало уявляти себе в єдиному соціальному статусі і відчувати власну місцевість в територіальній єдності з іншими регіонами унітарної України.

У 2019–2020 рр. в основу формування Державної стратегії регіонального розвитку і Регіональних стратегій областей на період до 2027 року не було покладено завершення впровадження Цілей Розвитку Тися-

чоліття на період до 2015 року та реалізацію Цілей Сталого Розвитку на період до 2030 року, до виконання яких Україна приєдналась з 2016 р.

Після Другого Майдану позачергово обраний 5-й Президент України Петро Порошенко, виступаючи у вересні 2015 р. в Нью-Йорку на ювілейному 70-му річному засіданні ООН, запевняв світову спільноту: «заради досягнення Цілей Сталого Розвитку на національному рівні Україна здійснюватиме нові програми і проєкти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс та соціальну згуртованість. ЦСР служитимуть в якості загальної основи для подальших перетворень в Україні» [8].

Але затверджена Постановою Уряду 13.12.2017 р. № 1071 Державна цільова програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України констатувала лише, що тільки під час її реалізації братимуться до уваги положення Національної доповіді «Цілі сталого розвитку Україна-2030», які не стали основою цієї Державної цільової програми [9].

Обраний за чергою 6-й Президент України Володимир Зеленський своїм Указом від 30.09.2019 р. № 722 ще раз наголосив: «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проєктів прогностичних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України» [10].

Впровадженню стисло розглянутих положень концептуально-аналітичного забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиної системи сприяла б випереджаюча розробка Кодексу стратегування України (тобто, Планового кодексу за аналогією з Громадянським кодексом, Бюджетним кодексом та Податковим кодексом).

Розробку Планового кодексу України пропонується розглядати як перший етап формування Планового регламенту діяльності парламентсько-президентської республіки, який визначатиме зміст і строки підготовки і прийняття:

- Державних і Регіональних стратегій соціально-економічного і регіонального розвитку на 5–7 та 10 років;
- Перспективних (на 10 років) та середньострокових (на 5–7 років) Прогнозів, Планів та Цільових програм розвитку;
- Передвибірчої програми Президента України на термін каденції та щорічні Послання Президента України до Народу і Верховної Ради України;
- Середньострокових бюджетів на 5 років та Бюджетних резолюцій на 3 роки кожного регіону та держави в цілому;
- Комплексних цільових програм розвитку держави і регіонів за обов'язковою участю регіональних і місцевих органів влади (щорічно);
- Планів роботи Верховної Ради України на 5 років за участю Інституту законодавства (щорічно);
- Планів діяльності Кабінету Міністрів України на 5 років за участю Відділень НАН України (щорічно).

Забезпечення стратегічної плановості соціально-економічного розвитку бачиться з обов'язковим використанням положень Концепції людського розвитку та Бюджетного федералізму унітарної держави, як основи

цивілізаційного прогресу, що буде сприяти підвищенню державності регіонів та України в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахівці і соратники Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подлинського (Інститут природної економіки ім. В. І. Вернадського, Інститут економіки промисловості НАН України, Бердянський університет менеджменту і бізнесу, Буковинський університет, Хмельницький університет управління і права) з 2001 р. об'єднують свої зусилля щодо генерації і розвитку нових знань, які забезпечують підвищення наукового рівня планово-аналітичної і прогнозно-цільової роботи Центральних і Регіональних органів законодавчої і виконавчої влади України.

Творча співпраця наукових колективів полягає у спільній розробці науково-методичного забезпечення формування і реалізації єдиної соціально-економічної політики Центру і Регіонів згідно Конституції України на основі положень Концепції людського розвитку і Соціально-адекватного менеджменту. Ділове співробітництво наукових колективів полягає у взаємній діяльності стосовно впровадження самостійно виконаних і спільних науково-методичних розробок у практичну роботу органів влади на загальнодержавному, регіональному і місцевих рівнях.

У 2001-2021 рр. основними напрямками співпраці і співробітництва стали:

- формування нових напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень щодо моніторингу і оцінювання політик, стратегій і тактик, цільових програм, планів і проектів малого, середнього та масштабного бізнесу, а також Планів дій органів влади;

- виконання досліджень, які забезпечують збалансованість вартісного і натурально-речового виміру секторів національної економіки, не допускаючи її фінансування та поглиблення накопичувального капіталізму;

- відновлення і продовження науково-методичних досліджень щодо комплексного стратегічного планування збалансованого еколого-соціально-економічного розвитку секторів національної економіки, Регіонів і Держави загалом. Підготовка ініціативних доповідних записок Центральним і Регіональним органам виконавчої влади.

Одним з результатів співпраці і співробітництва стало інформаційно-методичне забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів на середньостроковий період (5-7 років) з визначенням узгодженості і збалансованості показників Цілей Розвитку Тисячоліття та показників-індикаторів Індексу регіонального людського розвитку. Хмельницька, Тернопільська і Вінницька області, Поділля та Луганська і Донецька області Українського Донбасу стали базою пілотних проектів «Державне регулювання регіонального людського розвитку» [11-14].

Алгоритм функціонування механізму державного регулювання регіонального людського розвитку базувався на методологічних положеннях системного управління за функціями Прогнозування-Програмування-Бюджетування (ППБ) і включав наступні складові:

1-й блок – Визначення цілей розвитку, моделювання, прогнозування і планування регіонального людського розвитку;

2-й блок – Фінансування і бюджетування регіонального людського розвитку;

3-й блок – Моніторинг індикаторів регіонального людського розвитку;

4-й блок – Оцінка результативності та ефективності механізму державного регулювання регіонального людського розвитку.

Основною метою пілотного проекту було проведення експерименту з відпрацюванням та остаточним визначенням повноважень Обласних державних адміністрацій (ОДА) і Районних державних адміністрацій (РДА) – функцій і структури, прав і відповідальності, компетенції по відношенню до органів місцевого самоврядування (ОМС).

В умовах реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади і відповідних законів України щодо бюджетної і фінансової децентралізації була можливість розробки, апробації і використання соціальних нормативів (в описовому та вартісному вигляді з регламентацією їх min/max значень у межах реальних обсягів фінансових ресурсів) і галузевих стандартів надання послуг в освіті і охороні здоров'я для забезпечення стійкого людського розвитку регіонів [12, с. 13].

На жаль, пілотні проекти були проігноровані відповідними керівниками Уряду, Мінрегіонбуду та Міністерством освіти і науки України тому, що були підготовлені вітчизняними вченими без грантового фінансування країнами групи G7 та кураторства вітчизняними агентами впливу.

На матеріалах статистичної звітності 2004-2014 рр. зазначених областей Поділля і Українського Донбасу були виконані прогнозні розрахунки 33-х показників Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР) цих регіонів на 2016-2020 роки за Методикою виміру ІРЛР 2012 року. Завдяки цьому були виявлені відповідні тенденції і закономірності та визначені пріоритети соціально-економічного і людського розвитку в регіонах в контексті 6-ти аспектів:

1. Відтворення населення (4 показники-стимулятори, 1 показник-дестимулятор людського розвитку);

2. Соціальне середовище (6 показників-дестимуляторів людського розвитку);

3. Комфортне життя (6 показників-стимуляторів людського розвитку);

4. Добробут (4 показники-стимулятори, 1 показник-дестимулятор людського розвитку);

5. Гідна праця (3 показники-стимулятори, 3 показники-дестимулятори людського розвитку);

6. Освіта (5 показників-стимуляторів людського розвитку).

Робочою групою з впровадження системи ППБ в діяльність Хмельницької ОДА була здійснена оцінка стану виконання завдань Цілей Розвитку Тисячоліття на період до 2015 року по Україні, Хмельницькій та Чернівецькій областях.

Уперше в державі розроблені Регіональні програми людського розвитку Хмельницької, Луганської та Донецької областей на 2016-2020 роки в контексті аналізу стану досягнення і визначення завдань щодо завершення впровадження ЦРТ областей до 2020 року. Були уточнені діючі й обґрунтовані додаткові стратегічні цілі Регіональних стратегій розвитку Хмельницької, Луганської і Донецької областей на період до 2020 року.

Результати наукових досліджень викладено в колективних монографіях і збірниках наукових праць:

1) Буковинського університету (монографія «Складові регіонального розвитку національного господарства». Чернівці: Книги – XXI, 2014. 156 с.; Збірник наукових праць. Економічні науки: 2009. №5; 2010. №6; 2012. №8; 2012. №9);

2) Бердянського університету менеджменту і бізнесу (монографії «Пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку України». Київ: Талком, 2020. 536 с. та «Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку України». Київ: Талком, 2020. 471 с.; Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Науковий економічний журнал: 2016. № 3 (35), № 4(36); 2017. № 1 (37); 2018. № 1 (41), № 2 (42); 2019. № 1 (45), № 2 (46); 2020. № 1 (47), № 2 (48); 2021. № 1 (49), № 2 (50).

3) збірнику наукових праць Інституту економіки промисловості НАН України «Управління економікою. Теорія і практика. Чумаченківські читання». Київ, 2014; 2019; 2020;

4) у наукових журналах Академії економічних наук України і Інституту економіки промисловості НАН України:

– «Вісник економічної науки України»: 2010. № 2 (18); 2011. № 1(19); 2014. № 2 (18), № 3 (19); 2016. №1 (30); 2017. № 1 (32); 2019. №2 (37); 2020. №1 (38);

5) у науковому журналі Інституту економіки промисловості НАН України та Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка «Економічний вісник Донбасу»: 2016. № 1 (43); 2019. №2 (56), №3 (57), № 4 (58); 2020. № 1 (59), № 2 (60), № 4 (62); 2021. №1 (63), №2 (64), № 4 (66).

Результати досліджень фахівців і соратників Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолинського отримали позитивну оцінку в рецензії д.е.н., професора Володимира Кириловича Черняка «Українському народу – стабільний планомірно стійкий людський розвиток (оцінка стану науково-адміністративного забезпечення). Частина I. Загальна ситуація зі стратегічним плануванням людського розвитку в Україні) [15]. Професор В. К. Черняк виступив також рецензентом колективної монографії Бердянського університету менеджменту і бізнесу «Стратегічні пріоритети соці-

ально-економічного розвитку України» (Київ: Талком, 2020. 471 с.).

У 2021 р. авторка статті здійснила апробацію власних ідей і результатів багаторічних досліджень у сфері стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів на міжнародних науково-практичних конференціях в країнах-членах ЄС:

1) VI Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні тенденції розвитку науки і практики» (25-27 жовтня 2021 р., м. Рим, Італія);

2) XII Міжнародна науково-практична конференція «Про сучасні проблеми у науці та шляхи їх розв'язання» (6-8 грудня 2021 р., м.ТГрац, Австрія);

3) VIII Міжнародна науково-практична конференція «Наука і практика, актуальні проблеми, інновації» (9-12 листопада 2021 р., м. Амстердам, Нідерланди).

У 2021 р. мала місце спільна публікація статті в міжнародному науковому журналі Green, Blue & Digital Economy Journal (частина 2, №3), м. Рига [16].

Головною метою статті є обґрунтування макету матриці завдань та індикаторів узгодження національних цілей слов'янської держави з інтернаціональними цілями, регіональними і локальними цілями соціально-економічного розвитку держави і регіонів на основі аналітико-статистичної метрології регіонального людського розвитку базового, звітного і планового періодів. Одним із основних завдань досягнення головної мети є визначення глосарію типових термінів побудови майбутньої системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як органічного цілого і одночасно як діалектично розділеної єдності.

Авторкою статті із використанням вихідних положень теорії цілеспрямованих систем, економічної кібернетики та економічної теорії, теорій організації, відтворення, конвергенції та загальної теорії систем визначено принципи формування комплексного стратегічного планування соціально-економічного розвитку Української держави (табл. 1, яка в статті розглядалась як сукупність теоретичної і робочої гіпотез дослідження).

Таблиця 1

Принципи формування комплексного стратегічного планування соціально-економічного розвитку України

Принцип	Зміст
1	2
1. Духовності	Моральні цінності, звичаї та традиції етносу, сконцентровані в релігійних навчаннях, проповідях і практиках, художніх образах мистецтва. Зміцнення духовності має передбачатися при плануванні освіти, ідейно-виховної та патріотичної роботи
2. Людиноцентризму	Розгляд й упровадження людиноцентризму як теоретичної складової національної ідеї. Людина, громадянин, людський і соціально-економічний розвиток – основа і стрижень державності
3. Конституційності	Здійснення державотворення згідно з Конституцією України
4. Державності	Визначення і реалізація соціально-економічної політики різних масштабів господарювання
5. Цивілізаційності	Досконале володіння історичною спадщиною свого роду, відновлення способу, режиму і сенсу життя. Реформування освітньої, культурної та соціальної сфер
6. Сталого розвитку	Збалансованість екологічного, соціального й економічного процесів розвитку в єдиному вимірі
7. Мудрості природи	Триптих органічних складових: «матриця природи», «мистецтво життя», «розвиток еко-спільнот»
8. Єдності	Органічне ціле місцевих, регіональних і загальнонаціональних відтворювальних процесів
9. Цілісності	Внутрішня єдність багатуокладної економіки і соціальної сфери в національному господарстві

1	2
10. Ієрархічності	Субординація загальнодержавних, регіональних, локальних і місцевих цілей, індикаторів і пріоритетів по вертикалі та у часі
11. Гармонійності	Дотримання пропорцій державного і місцевих бюджетів у Зведеному (Консолідованому) бюджеті суверенної держави згідно з Божественною пропорцією «Золотого перетину»
12. Справедливості	Забезпечення рівності регіонів у розподілі фінансових ресурсів розвитку відповідно до внеску у ВВП держави
13. Спадкоємності	Уточнення, удосконалення і продовження попередніх проектів при підготовці та прийнятті нових стратегічних рішень
14. Аналітичності	Виявлення об'єктивних тенденцій і закономірностей
15. Прогнозованості	Аргументоване передбачення розвитку певних явищ і процесів у майбутньому

Розроблено автором.

Систематизацію уявлень комплексного стратегічного планування забезпечено шляхом використання історичного, діалектичного, структурно-функціонального, системного аналізу і синтезу, гіпотетико-дедуктивного, логічного і економіко-математичного моделювання, емпіричного і теоретичного методів дослідження соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиної системи у 1991-2021 рр. [17, с. 274-297].

Відсутність законодавчо регламентованого по вертикалі і за часом порядку підготовки й прийняття загальнодержавних і регіональних рішень на основі сценарних і варіантних рекомендацій закладів вітчизняної планово-економічної науки та окремих вчених фахівців сприяла зростанню правової недбалості представників ЦОВВ як панівної надбудови.

Після Першого і Другого Майданів перезавантаження кадрового забезпечення ЦОВВ відбувалось не

за професійними знаннями та досвідом прогнозно-аналітичної роботи, а за причетністю до тіньового збагачення та участі у партійній корупції й адресно-свідомому рейдерстві.

Формування системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиного органічного цілого в умовах федералізації (бюджетної децентралізації) – це найбільш конструктивний шлях збереження України як незалежної, суверенної, соціальної, правової і унітарної держави Європи.

Виклад основних результатів дослідження. Виходячи з предмету дослідження, проектами Законів України «Про державне стратегічне планування» 2011 та 2017 рр. головні терміни і провідні положення представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Порівняння визначень провідних термінів проектів Законів України «Про державне стратегічне планування» 2011 та 2017 рр.

№ з/п	Терміни	Визначення термінів та їх зміст	
		Проект ЗУ 2011 р.	Проект ЗУ 2017 р.
1	Державне стратегічне планування	Функція державного управління з обрання пріоритетів, визначення з урахуванням наявних ресурсів цілей та напрямів розвитку, розроблення та виконання взаємозв'язаних завдань і заходів соціально-економічного розвитку	Функція органів державного управління з визначення та досягнення цілей, оцінки альтернативних моделей та напрямів розвитку, обрання пріоритетів з урахуванням наявних ресурсів, розроблення та виконання взаємозв'язаних завдань і заходів розвитку, орієнтоване на досягнення результатів, оцінки ефективності та аналізу причин відхилення результатів від цілей, прийняття рішень щодо перегляду державної політики
2	Розроблення документів державного стратегічного планування	Процес аналізу, моделювання, формування бачення та визначення пріоритетів, цільових індикаторів, стратегічних цілей, завдань, шляхів їх досягнення та ресурсного забезпечення	Процедура державного стратегічного планування, що включає аналіз, моделювання, формування бачення та визначення цілей, напрямів, пріоритетів, завдань та заходів, ресурсного забезпечення, а також показників досягнення цілей та виконання завдань
3	Принципи державного стратегічного планування	1. Цілісності; 2. Внутрішньої збалансованості; 3. Наукової обґрунтованості; 4. Гласності; 5. Результативності та ефективності функціонування системи державного стратегічного планування; 6. Дотримання загальнодержавних інтересів; 7. Рівності; 8. Безперервності та повноти прийняття рішень, пов'язаних з державним стратегічним плануванням; 9. Партнерства; 10. Відповідальності учасників державного стратегічного планування	1. Цілепокладання; 2. Єдності і комплексності; 3. Цілісності; 4. Наукової обґрунтованості; 5. Гласності та прозорості; 6. Вимірюваності; 7. Ефективності; 8. Результативності; 9. Системності, безперервності, послідовності та наступності; 10. Гнучкості; 11. Відповідальності

Порівняльний аналіз сутності та змісту наведених у табл. 2 термінів засвідчує про їх недостатню досконалість для типізації при формуванні відповідного глосарію. Крім того, в першому проекті закону 2011 р. на противагу другому проекту закону 2017 р. визначено термін «Стратегія» як документ, в якому визначаються пріоритети, стратегічні цілі та напрями розвитку держави, окремих сфер, видів економічної діяльності та окремих адміністративно-територіальних одиниць [18].

У другому проекті закону 2017 р. у порівнянні з проектом закону 2011 р. введено термін «Учасники державного стратегічного планування», до яких віднесені Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ), Рада міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Рада незалежних експертів, Рада національної безпеки і оборони України, Національна академія наук та інші головні розпорядники бюджетних коштів, які входять до системи ЦОВВ [19].

Співставлення сутності та змісту визначених принципів державного стратегічного планування першого (2011 р.) та другого (2017 р.) проектів розглянутих законів дозволяє констатувати про можливо умисне скасування після Другого Майдану соціально орієнтованого українського державотворення згідно діючої Конституції України (1996 р., ст. 1).

У проекті Закону України 2011 р. (внесений КМУ до ВР України за підписом Миколи Азарова) був передбачений шостий принцип державного стратегічного планування щодо «дотримання загальнодержавних інтересів, які полягали в тому, що міністерства та інші ЦОВВ, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та Верховна Рада АР Крим розробляють документи державного стратегічного планування, виходячи з потреби у забезпеченні реалізації загальнодержавної соціально-економічної політики» [18].

У проекті Закону України 2017 р. (внесений до ВР за підписом Петра Порошенка) шостий принцип державного стратегічного планування був скасований. Тобто, позачергово обраний (після Другого Майдану, листопад 2013 р. – лютий 2014 р.) 5-й Президент України Петро Порошенко не виступив гарантом діючої Конституції України, положення якої базувались на Декларації про державний суверенітет України стосовно єдиної соціально-економічної політики держави і регіонів [19].

У своїй інаугураційній промові 07 червня 2014 р., звертаючись до населення Українського Донбасу, він наголосив, що «Україна була, є і буде унітарною державою. Марення про федералізацію не має ґрунту в Україні» [20]. Подальше українське державотворення стало відбуватися шляхом посилення унітарності України як колонії Міжнародного геополітичного бізнесу, що опирається на мілітаризацію.

Не зважаючи на те, що в Конституції України не передбачено затвердження Стратегії розвитку держави президентом, Стратегія Сталого розвитку («Україна-2020») була схвалена президентом Петром Порошенком 12.01.2015 р., якою передбачалось збільшення чисельності професійних військових з 2,8 до 5,6 осіб на 1 тис. населення, тобто в 2 рази. Згідно Постанови КМУ від 31.05.2017 р. № 385 (за підписом В. Гройсмана) фонд оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців з

796,3 млрд грн у 2017 р. передбачалось збільшити до 1185,9 млрд грн у 2020 р., тобто в 1,5 рази.

Альтернативним варіантом цього диктаторського твердження і мілітаристської політики Петра Порошенка на той час був обґрунтований фахівцями Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолинського ще у 2011 р. розгляд України як унітарної держави з бюджетним федералізмом, який спроможний забезпечувати гармонійне фінансове вирівнювання життєдіяльності адміністративних областей на основі прямих і зворотних зв'язків взаємодії Регіонів і Центру.

Бюджетний федералізм передбачає досягнення структурної гармонії субнаціональних (регіональних) і загальнонаціональних (суспільних) відтворювальних процесів у соціально-економічному розвитку регіонів і держави. З 2001 р. розвитку положень бюджетного федералізму в Україні сприяли монографічні дослідження, які передбачались паспортами магістерської освітнянської програми 8.03050801 «Фінанси і кредит» та наукової спеціальності для кандидатських і докторських дисертацій за спеціальністю 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит».

Обґрунтований альтернативний варіант державного рішення стосовно стратегічного планування соціально-економічного і людського розвитку в умовах підвищення фінансової самостійності регіонів 2011 р. випереджаючи розкрив визначення в інаугураційній промові Петра Порошенка 2014 р. наголос про те, що «найцінніше – не гроші, не заводи та підприємства, а "людський капітал", який має Україна» [20].

В Науково-практичному коментарі до Бюджетного кодексу України, оновленого у 2010 р., альтернативний варіант передбачав розробку і реалізацію Національної й Регіональної програм людського розвитку в межах складових частин консолідованого (зведеного) бюджету держави на соціально-економічний розвиток регіонів і держави в цілому [21].

Згідно Конституції України, цей варіант забезпечувався діючими Законами України: «Про місцеве самоврядування в Україні» (від 21.05.1997 р. № 280), «Про місцеві державні адміністрації» (від 09.04.1999 р. № 586), «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (від 05.10.2000 р. № 2017).

На жаль, з 2014 р. нові кадри управлінців в Уряді і Мінрегіонбуді вочевидь навіть не ознайомились з цими законами і тому соціальні рішення попередників були проігноровані.

У першу чергу не було виконано розпорядження Уряду від 13.03.2013 р. № 208-р «Про затвердження плану заходів на 2013-2016 рр. щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг» [22].

Згідно з цим розпорядженням необхідно було розробити і затвердити у 2013-2016 рр. державні стандарти соціальних послуг, якими визначалися зміст, обсяг, норми, нормативи, умови та порядок надання соціальних послуг, показники якості їх надання. Крім того, цим документом передбачалося складання переліку соціальних послуг, що надаються населенню в розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

Відсутність своєчасного виконання цього розпорядження новим Урядом засвідчує його соціальну безпорадність та соціальну відповідальність за дотриманням положень Конституції України стосовно соціальності держави.

Розглядаючи становлення концептуально-аналітичного забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиної системи, доцільно виділити наступні харак-

терні складові Державних і Регіональних стратегій розвитку на періоди до 2015, 2020 і 2027 років, які доцільно використати при формуванні відповідного глосарію (табл. 3):

Таблиця 3

Еволюція принципів регіональної політики в Україні

Принципи регіональної політики Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року	Основні принципи реалізації державної регіональної політики Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року	Принципи політики регіонального розвитку проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року
1. Програмування; 2. Концентрація; 3. Синхронізація дії; 4. Полярізований розвиток; 5. Додатковість; 6. Субсидіарність; 7. Збалансований розвиток; 8. Партнерство; 9. Єдність	1. Конституційність та законність; 2. Співробітництво; 3. Паритетність; 4. Відкритість; 5. Субсидіарність; 6. Координація; 7. Єдність; 8. Історична спадкоємність; 9. Сталий розвиток	1. Субсидіарність; 2. Комплексний територіальний підхід; 3. Партнерство та співпраця; 4. Територіальна та секторальна концентрація; 5. Прийняття рішень на основі доказів; 6. Сталі інвестиції; 7. Розвиток мереж; 8. Просторове планування
Основна мета Державної стратегії регіонального розвитку		
Створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення	Створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України – розвиток та єдність, орієнтовані на людину	Розвиток та єдність, орієнтовані на людину – гідне життя для кожного в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні
Стратегічне бачення регіонального розвитку та країни в цілому		
Забезпечення динамічного збалансованого розвитку країни в цілому з наближенням рівня життя до європейських стандартів і створення умов для посилення економічної активності в усіх регіонах	Розв'язання існуючих проблем шляхом використання внутрішніх і зовнішніх можливостей регіонів та територій	Секторальні політики, державні та регіональні програми розвитку мають відповідати Генеральній схемі планування територій України
Цілі Державної регіональної політики		
Стратегічні завдання Державної політики регіонального розвитку України: 1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу; 2. Забезпечення розвитку людських ресурсів; 3. Розвиток міжрегіонального співробітництва; 4. Створення інституціональних умов для регіонального розвитку	1. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; 2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; 3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку	I. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпечовому та просторовому вимірах. II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. III. Розбудова ефективного багаторівневого врядування

А. З Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, яка була затверджена Постановою Уряду від 21.07.2006 р. № 1001 доцільно використати наступні терміни: 1. Основні проблеми регіонального розвитку; 2. Принципи регіональної політики; 3. Стратегічні завдання державної політики регіонального розвитку; 4. Пріоритетні напрями в розв'язанні стратегічних завдань; 5. Державна підтримка та інституціональні умови для регіонального розвитку; 6. Механізм реалізації.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року була останньою за роки «незалежності» суверенної України, в якій були визначені:

– пріоритетні напрями розвитку кожного регіону держави, виходячи з загальнонаціональних інтересів;
– схеми досягнення збалансованості стратегічних завдань, пріоритетних напрямів і заходів з показниками оцінки реалізації Стратегії;
– система показників узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо соціально-економічного розвитку регіонів (табл. 4).

При виконанні з визначених чотирьох стратегічних завдань другого завдання «Забезпечення розвитку людських ресурсів» передбачено моніторинг 4-х показників (1. Індекс людського розвитку; 2. Рівень

Система показників узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо соціально-економічного розвитку регіонів*

№ з/п	Показники
1	Загальний індекс депресивності регіонів
2	Обсяг доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу
3	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників
4	Рівень бідності
5	Кількість дітей, які отримують державну допомогу, її середній розмір
6	Кількість малозабезпечених громадян, які отримують державну допомогу, її середній розмір
7	Кількість непрацездатних громадян з мінімальними доходами, яким призначена цільова грошова допомога, її середній розмір
8	Кількість сімей, яким призначені субсидії для відшкодування оплати житлово-комунальних послуг, їх питома вага у загальній кількості сімей
9	Рівень зайнятості та безробіття серед осіб віком 15-70 років, визначений за методологією МОП
10	Чисельність економічно неактивного населення у працездатному віці, у тому числі осіб віком до 35 років
11	Кількість зареєстрованих безробітних, які отримують допомогу з безробіття
12	Коефіцієнт смертності дітей віком до 1 року
13	Загальний рівень захворюваності населення (туберкульоз, ВІЛ/СНІД, розлади психіки та поведінки, злоякісні новоутворення)
14	Кількість інвалідів у розрахунку на 1 тис. осіб
15	Забезпеченість громадян житлом
16	Рівень забезпечення житлового фонду водовідведенням, каналізацією, центральним опаленням, газом, гарячим водопостачанням
17	Розподіл населення за освітою (за даними перепису населення 2001 р.)
18	Частка населення віком 19 років і старше, що не має вищої освіти
19	Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб
20	Кількість фізичних осіб, зайнятих підприємницькою діяльністю, у розрахунку на 10 тис. осіб
21	Обсяг роздрібного товарообороту на одну особу
22	Державні капітальні інвестиції у розвиток депресивних територій
23	Обсяг державної фінансової підтримки для розвитку підприємництва на депресивних територіях
24	Обсяг міжнародної технічної допомоги, що спрямовується на подолання депресивності територій

* Складено автором на основі Постанови Уряду України від 21.07.2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» [23].

освіченості населення; 3. Середньомісячний рівень доходів у розрахунку на одну особу; 4. Кількість зареєстрованих злочинів (правопорушень), у тому числі серед підлітків), що дозволило їх зорієнтувати на здійснення 3-х пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку:

1) забезпечення високих стандартів навчання, доступного для працівників протягом усього періоду їх виробничої діяльності (з 6 показниками оцінки його досягнення);

2) активізація співпраці в сфері освіти і науки (з 3 показниками оцінки його досягнення);

3) забезпечення повної зайнятості працездатного населення (з 6 показниками оцінки його досягнення).

У порівнянні з плановою, в умовах ринкової економіки в період до 2015 р. було забезпечено збереження принципу спадкоємності високопрофесійного кадрового забезпечення в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, яке було створено на базі колишнього Державного планового комітету Української РСР.

Напроти, після перерозподілу у 2011 р. повноважень щодо методичного супроводження підготовки Державної і Регіональних стратегій розвитку з Мін-економрозвитку на Мінрегіонбуд відбулось порушення цього принципу. Строки та якість підготовки наступної Державної стратегії регіонального розвитку

на період до 2020 р. характеризувався цілим рядом промахів, прорахунків і недоліків, найбільш вагомими з яких розкриті в авторській публікації [17].

Б. Визначення глосарію типових термінів побудови майбутньої системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиного цілого передбачає врахування положень Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р., яка була затверджена Постановою Уряду 06.08.2014 р. № 385 (після Другого Майдану): 1. Секторальна (галузева), територіальна (просторова), управлінська складові частини Стратегії; 2. Стратегічні завдання; 3. Цілі регіональної політики; 4. Принципи державної регіональної політики; 5. Стратегічні бачення і мета регіонального розвитку; 6. Операційні цілі; 7. Етапи досягнення стратегічних цілей; 8. Система організації процесу стратегічного планування регіонального розвитку; 9. Горизонтальні і вертикальні схеми координації діяльності центральних і місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування; 10. Інструменти, етапи і механізм реалізації Стратегії; 11. Регіональні програми розвитку секторів економіки; 12. Інституціональне організаційне і фінансове забезпечення реалізації Стратегії; 13. Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії.

Відсутність своєчасної розробки вітчизняного методичного забезпечення стратегічного планування ре-

гіонального розвитку призвела до того, що Постанова Уряду України від 06.08.2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» була виконана тільки частково. Доручення органам влади у 6-місячний строк (до лютого 2015 р.) розробити план заходів з реалізації Стратегії та приведення регіональних стратегій розвитку у відповідність до Державної стратегії було виконано тільки 7 держадміністраціями й обласними радами з 22.

Постановою Уряду від 06.08.2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (за підписом А. Яценюка) визнано такими, що втратили чинність постанови Уряду від 21.07.2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» (за підписом Ю. Єханурова) та від 16.11.2011 р. № 1189 «Про затвердження Порядку розроблення моніторингу та оцінки реалізації Державної стратегії регіонального розвитку» (за підписом М. Азарова) і 16.11.2011 р. № 1190 «Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001» (за підписом М. Азарова).

Але як здійснювати моніторинг виконання стратегічних рішень на 10 років за 17 місяців до їх завершення? Нове методичне забезпечення розробки Державних і регіональних стратегій розвитку було затверджено лише у листопаді 2015 р. постановами Уряду від 11.11.2015 р. № 931 та № 932.

Доречно відмітити факт пошуку серед ЦОВВ найбільш досвідченого за кадровим потенціалом відповідального за розробку як Державної стратегії регіонального розвитку, так і за розроблення та контроль виконання Планів-заходів щодо її реалізації. Так, постановою Уряду від 21.07.2006 р. № 1001 такими повноваженнями було наділено Міністерство регіонального розвитку і будівництва, а Постановою Уряду від 16.11.2011 р. № 1190 (за підписом М. Азарова) повноваження координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади з цих питань були покладені на Міністерство економічного розвитку і торгівлі.

Одночасно, постановою Уряду від 16.11.2011 р. № 1186 (за підписом М. Азарова) Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства доручалось забезпечення методичного супроводження підготовки Регіональних стратегій розвитку.

В становленні єдиної системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів особливе місце займала постанова Уряду від 16.11.2011 р. № 1190 «Про внесення змін до постанови Уряду від 21.07.2006 р. № 1001» (за підписом М. Азарова).

Саме в цій постанові Уряду було визначено:

- по-перше, відсутність єдиної системи стратегічного планування та механізму узгодження стратегічних пріоритетів розвитку держави і регіонів;
- по-друге, недооцінка державної регіональної політики як невід'ємної складової соціально-економічної політики;
- по-третє, запровадження інструменту стимулювання розвитку регіонів на основі договірних стосунків між КМУ та ВР АР Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими радами;
- по-четверте, законодавче визначення вимог до державної системи державного управління регіональ-

ним розвитком шляхом розробки Закону України «Про основні засади державної регіональної політики».

Крім того, пріоритетним напрямом створення інституціональних умов для регіонального розвитку була визнана «побудова з урахуванням досвіду країн ЄС сучасної ефективної системи державного управління регіональним розвитком, спрямованої на забезпечення зменшення регіональних диспропорцій, підвищення конкурентоспроможності регіонів, надання високоякісних послуг населенню» [23].

Досягнення цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року передбачало, насамперед, «створення єдиної системи стратегічного планування і прогнозування розвитку держави та її регіонів на основі забезпечення єдиного підходу з урахуванням пріоритетів та складових, що визначають специфіку розвитку кожного регіону» [23].

План заходів на 2015-2017 рр. з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року був затверджений постановою Уряду від 07.10.2015 р. № 821, тобто через 14 місяців після її прийняття. При цьому індикатори оцінки результативності виконання заходів були наведені з урахуванням їх прогнозних значень станом на 01.01.2017 р., тобто лише на 2016 р. План заходів на 2015-2017 рр. включав дані про джерела фінансування, строк виконання, відповідальних за виконання, індикатор оцінки результативності виконання за наступними напрямками:

I. Удосконалення механізму планування регіонального розвитку (3 заходи).

II. Забезпечення стабільного і передбачуваного фінансування регіонального розвитку (7 заходів).

III. Вдосконалення процесу проведення моніторингу та оцінки регіонального розвитку (6 заходів).

IV. Інституційне забезпечення регіонального розвитку (1 захід).

Перелік щорічних індикаторів, на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, було затверджено постановою Уряду 20.12.2017 р. № 1089, тобто наприкінці третього року з шести років її планової реалізації.

У цій постанові Уряду прогнозні значення індикаторів були наведені в розрізі цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (з визначенням значень базових років: 2014, 2015, 2016, 2017 рр.), а саме:

- Ціль 1: «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» (6 індикаторів);
- Ціль 2: «Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток» (10 індикаторів);
- Ціль 3: «Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку» (4 індикатори).

Доречно відмітити, числові значення щорічних індикаторів були наведені в цілому по Україні і по регіонам в розрахунку на 10 тис. наявного населення або на 1 особу, тобто взаємодія центру і регіонів зорієнтовано на директивне визначення Центром стратегічних цілей розвитку, на досягнення яких орієнтувалися би Регіони, не маючи з Центром зворотних зв'язків. А як же врахувати диспропорції та специфіку розвитку кожного регіону?

Відповідь на це запитання надавали Методики виміру регіонального людського розвитку за 9 аспек-

тами та 92 показниками (1999–2012 рр.) або за 6 аспектами і 33 показниками (2004–2018 рр.), з яких 22 – показники-стимулятори людського розвитку, а 11 – дестимулятори людського розвитку.

Методики виміру ІРЛР забезпечували проведення аналітичних оцінок кожної адміністративної області на єдиній шкалі виміру 6 аспектів людського розвитку. Отримання негативних результатів аналізу ставало базою планування відповідних заходів в програмах соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням специфіки їх життєдіяльності.

Переосмислення концептуально-аналітичного забезпечення стратегічного соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиного цілого дозволяє констатувати невідповідність скасуванням Урядом України після Другого Майдану Методик оцінки ІРЛР 2011 та 2012 рр.

Крім того, було скасовано випуск щорічних статистичних бюлетенів «Регіональний людський розвиток», які засвідчували, що на протязі 13 років спостережень (1999–2012 рр.) Луганська і Донецька області Українського Донбасу завжди займали 26 і 27 місця (інколи міняючись місцями) серед 27 адміністративно-територіальних одиниць України: 24 адміністративні області, АР Крим, м. Київ і м. Севастополь.

Жодного разу Центром не були прийняті відповідні державні стратегічні рішення щодо зміни такої ситуації. А після Другого Майдану в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року оцінки ІРЛР цих областей у 2012 і 2013 рр. взагалі були сфальсифіковані.

Планом заходів на 2015–2017 рр. з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року було передбачено розроблення та подання на розгляд Уряду проекту акту Кабінету Міністрів України щодо порядку та методики обрахування ІРЛР та розрахунку їх прогнозних значень на період до 2020 року (строк до 01.10.2016 р., що було затверджено Постановою Уряду 07.10.2015 р. № 821).

У 2016 р. фахівці Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолінського розробили методику прогнозування ІРЛР і здійснили розрахунки на період до 2020 року по Хмельницькій, Луганській і Донецькій областях. Але, на жаль, відповідальні керівники Уряду України і Мінрегіонбуду виявилися непослідовними в практичній реалізації власних попередніх рішень, або виконували цільові вказівки іноземних консультантів і експертів чи кураторів грантових досліджень.

У 2007–2008 рр. в умовах розгортання світової фінансової кризи, яка охопила і економіку України, «Особисто причетний» до лібералізації української економіки д.е.н., професор, член-кореспондент АН УРСР Олександр Сергійович Ємельянов підкреслював: «Чинovníки різних рівнів саме найбільше побоюються бути причетними до встановлення планових завдань і організації їх виконання. Адже це – відповідальність за розвиток галузей і регіонів, впровадження реформаторських ідей, а головне – систематичний контроль і реагування на всі економічні колізії» [24, с. 52]. На сьогодні відсутність державного планування і контролю за виконанням доленосних державних рішень призвели до краху сучасної національної економіки.

План заходів на 2018–2020 рр. з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року був затверджений постановами Уряду від

20.12.2017 р. № 1089 та 12.09.2018 р. № 733, тобто на дев'ятий місяць їх практичної реалізації. Так, в строк до 01.07.2019 р. було передбачено «Впровадження системи стратегічного планування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації» з призначенням відповідальними за виконання Мінрегіону, Мінекономіки, МОН, Мінкультури та інші ЦОБВ, а також Раду Міністрів АР Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські держадміністрації.

План заходів передбачав «оригінальний» індикатор оцінки результативності виконання цього заходу – «Методику розроблення регіональних стратегій розвитку і Планів заходів їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності їх реалізації на засадах старт-спеціалізації розроблено та затверджено наказом Мінрегіону». Але, не існує Методики крім тієї, яка була затверджена наказом Мінрегіонбуду ще 31.03.2016 р. № 79.

Позитивним результатом Плану заходів на 2018–2020 рр. з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року є забезпечення реалізації наступних програм регіонального розвитку: 1) «Інноваційна економіка та інвестиції»; 2) «Сільський розвиток»; 3) «Розвиток туризму»; 4) «Розвиток людського потенціалу»; 5) «Загальноукраїнська солідарність»; 6) «Підтримка розвитку депресивних територій»; 7) «Ефективне управління регіональним розвитком».

Особливої уваги заслуговує «оригінальний» індикатор оцінки результативності виконання 4-ої програми «Розвиток людського потенціалу» – досягнуто мету відповідно до визначених показників, які передбачали входження України у 2020 році за Індексом людського розвитку до складу 50 кращих країн світу (проти 88 місця у 2017 р.), з одночасним зменшенням рівня смертності на 10%, а рівня бідності – на 15%.

Отже, після Другого Майдану часовий регламент підготовки і прийняття загальнонаціональних стратегічних планових рішень постійно порушувався і суперечив десятому принципу Державного стратегічного планування законопроекту 2011 р., який полягав у впровадженні відповідальності учасників державного стратегічного планування за ефективність виконання завдань та заходів, спрямованих на досягнення цілей розвитку держави при реалізації єдиної з регіонами соціально-економічної політики. Об'єктивним стає необхідність введення адміністративно-кримінальної відповідальності за свідоме порушення статей Конституції України 1996 р. як державну зраду.

Під впливом Міжнародного геополітичного бізнесу почали здійснюватися заходи щодо децентралізації управління шляхом створення територіальних громад та їх об'єднань як базової одиниці адміністративно-територіального устрою, кінцевою метою яких стало запровадження в Україні ринку землі завдяки свідомому створенню безпорадності регіональних органів влади, начебто наділеними не тільки землями, а й комунальною власністю соціальної сфери.

У контексті розгляду взаємодії надбудови і базису української держави, реальна децентралізація державного управління здійснюється шляхом ліквідації сільських, селищних і міських рад, районних і обласних рад, а найближчим часом – районних і обласних держадміністрацій і запровадження посад «Префекта» регіонів, які разом з Національним корпусом стануть диктаторською формою правління милітаризовано

державою з феодално-олігархічним укладом суспільного буття.

В. У 2019 р. проектом Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» на відміну від остаточного її варіанту, який був затверджений постановою Уряду від 05.08.2020 р. № 695, крім принципів політики регіонального розвитку були детально розкриті наступні проблемні питання у сфері реалізації Державної і регіональних стратегій розвитку на період до 2020 року [25, с. 43-44]:

«У сфері реалізації Державної стратегії регіонального розвитку:

- 1) Непрогнозованість джерел фінансування стратегії;
- 2) Відсутність чіткого взаємозв'язку між стратегічним та бюджетним плануванням, фінансова незабезпеченість більшості завдань Стратегії;
- 3) Недієвість існуючих інструментів та механізмів реалізації Стратегії;
- 4) Відсутність належної координації центральних та місцевих органів влади з питань реалізації державної і регіональної політики;
- 5) Фактично відсутність масштабних розвиткових проектів регіонального розвитку, спрямованих на створення нових робочих місць, залучення інвестицій, активізацію економічного розвитку територій.

У сфері реалізації Регіональних стратегій розвитку:

- 1) Неузгодженість періоду дії окремих регіональних стратегій і планів-заходів з їх реалізації з періодом дії Державної стратегії та Плану-заходів з її реалізації;
- 2) Незабезпеченість виконання більшості завдань Регіональних стратегій розвитку відповідними фінансовими ресурсами;
- 3) Надмірна деталізація технічних завдань на проекти регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів з Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР);
- 4) Територія впливу понад 60% проектів не перевищує розмір однієї громади;
- 5) Не обґрунтоване завищення вартості Плану-заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку;
- 6) Недостатній обсяг фінансування та його не прогнозованість;
- 7) Невчасні надходження коштів з Державного бюджету для фінансування проектів (у т.ч. ДФРР);
- 8) Недостатній рівень кваліфікації розробників проектів;
- 9) Неспроможність переможців тендерів забезпечити реалізацію проектів на якісному рівні.

У сфері відповідності проектів, що фінансувались за рахунок коштів ДФРР стратегічним і програмним документам:

- 1) Мала місце значна регіональна диференціація проектів за сферами реалізації. Разом з тим, більшість сфер, що мають прямий вплив на підвищення конкурентоспроможності регіонального бізнесу, не стали переможцями за результатами конкурсів регіональних комісій;
- 2) Чисельність громад, в яких були реалізовані 65% від загального числа проектів ДФРР, скорочується. Лише Київська та Рівненська області інвестували всі ресурси ДФРР у проекти громад, чисельність яких не скорочується;
- 3) Створення нових робочих місць (925) передбачали 62 з 1646 проектів, реалізованих за кошти ДФРР.

Найбільше робочих місць створено у Львівській області (236). Однак всі ці робочі місця були створені у соціальній сфері і лягли додатковим фінансовим тягарем на місцеві бюджети;

4) Відсутні запобіжні чинники щодо розпорощення коштів по дрібних об'єктах, так як відбір та оцінювання здійснюється регіональними комісіями без врахування системного підходу до вирішення проблем регіону».

Наведені проблемні питання виникли не зважаючи на те, що Планом заходів на 2015-2017 рр. за напрямком II «Забезпечення стабільного і передбачуваного фінансування регіонального розвитку» були визначені наступні конкретні заходи з:

- фінансування програм (проектів) регіонального розвитку за рахунок коштів ДФРР (2 заходи);
- фінансування програм (проектів) регіонального розвитку за рахунок коштів секторальної бюджетної підтримки ЄС (2 заходи);
- розширення фінансування програм проектів регіонального розвитку через механізм державно-приватного партнерства (1 захід);
- виконання та фінансування завдань Державної стратегії до 2020 року під час реалізації державних цільових, галузевих і бюджетних програм (23 заходи).

Необхідно визнати, що наведені проблемні питання фінансування програм і проектів регіонального розвитку відсутні в остаточному варіанті Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр., яка була затверджена Постановою Уряду від 05.08.2020 р. № 695. У проекті Державної стратегії були також визначені проблемні питання: у сфері транскордонного співробітництва; інституціонального забезпечення (Міжвідомча координаційна комісія не виконувала своїх функцій; суттєві недоліки і промахи в діяльності Агенції регіонального розвитку); моніторингу та оцінки державної регіональної політики [25, с. 45-48].

Таким чином, постанова Уряду від 21.07.2006 р. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» була останньою, у якій визначалися державні пріоритети в кожній адміністративній області України, як основа організації узгодженої взаємодії Центру і Регіонів.

На противагу, постановами Уряду від 06.08.2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» та від 05.08.2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року» цей загальнонаціональний підхід стратегічного планування було скасовано, що сприяло посиленню відцентровості регіонального розвитку від стрижня державності – узгодженому і збалансованому соціально-економічному розвитку кожного регіону і держави загалом.

Що стосується глосарія типових термінів, то з затвердженої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки доцільним є єдиний термін – «Завдання за напрямом», а також розділи Стратегії «Оперативні цілі та основні завдання, що забезпечують досягнення стратегічних цілей».

У загальній частині затвердженої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки помітно наголошено, що ця Стратегія визначає **генеральний вектор сталого розвитку регіонів та розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від**

30.09.2019 р. № 722. Це засвідчує обов'язковість введення у глосарій системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів як єдиного цілого нового терміну «Генеральний вектор сталого розвитку регіонів», який, на жаль, змістовно у Стратегії не розкритий.

Державним експертам Міністерства розвитку громад та територій доречно нагадати, що ЦСР на період до 2030 року були проголошені ООН 25.09.2015 р. для всієї світової спільноти, в т.ч. і для України. Президент В. Зеленський своїм Указом від 30.09.2019 р. № 722 тільки підтримав глобальні Цілі сталого розвитку до 2030 року та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України і постановив забезпечувати їх дотримання згідно Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [10].

Указом від 20.09.2019 р. № 713 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції» Президент України В. Зеленський постановив Уряду до 01.01.2020 р. забезпечити розроблення та затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Неузгодженість планових і фактичних термінів затвердження Стратегії-2027 між Указом Президента і постановою Уряду засвідчує відсутність як соціальної, так і адміністративно-кримінальної відповідальності державних експертів окремих ЦОВВ.

Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722 було доручено Уряду забезпечити «упровадження» дієвої системи моніторингу реалізації ЦСР України на період до 2030 року та оприлюднення його результатів щороку до 1 березня року, який настає за звітним.

Виходячи з результатів аналітичної оцінки операційних цілей та основних завдань Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр., можна висловити робочу гіпотезу про те, що моніторинг її реалізації буде здійснюватись згідно «генерального вектору сталого розвитку регіонів», в основі якого покладено принцип виміру середньої температури: по окремій палаті в лікарні – для областей, а по лікарні в цілому – для держави в загалом. Так само, як і відбувається у спрощеній системі оцінки ІРЛР Методикою 2017 року (затверджена Урядом 20.12.2017 р. № 1029 «Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики»). Тобто, якщо рівень показників-індикаторів вище середнього значення за відповідною ознакою, то державного впливу на розвиток цього регіону не потрібно.

Значно більшої уваги проблемам моніторингу в державі було приділено вченими і фахівцями в сфері статистики стосовно вимірювання досягнення ЦСР-2030 регіонами України. Вибір індикаторів виміру та вивчення їх базових рівнів здійснювали в останні роки Державна служба статистики України (2018-2019 рр.), Мінекономіки України (2019 р.), Асоціація міст України (2019 р.), ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України» (2020 р.), Національний інститут стратегічних досліджень (2021 р.).

У 2017 р. на основі врахування адаптованих для України ЦСР-2030 та врахування Оновленої Стратегії сталого розвитку ЄС за участі ПРООН в Україні був розроблений проєкт «Стратегія сталого розвитку України до 2030 року», який включав 7 стратегічних ці-

лей із визначенням 20 операційних цілей. Але, як і в минулому, при приєднанні України до впровадження ЦРТ-2015 та ЦСР-2030 в цьому проєкті глобальні цілі були локалізовані тільки до національного рівня, без їх дезагрегації на регіональному (області) і більш локальному рівні – місцевому і ОТГ. Крім того, не були визначені стратегічні пріоритети, проміжні і операційні цілі.

Фахівці Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолинського ще у 2016 р. на прикладі адміністративних областей Поділля й Українського Донбасу розкрили концептуально-аналітичні можливості визначення стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку кожної області на підставі оцінки фактичної і прогнозованої динаміки системи показників виміру ІРЛР згідно Методики 2012 р. і наявності статистичної бази з 2004 р.

Після проголошення 25.09.2015 р. Програми розвитку ООН (ПРООН) 17 Цілей Сталого Розвитку на період до 2030 року, вісім з них були дезагреговані в системній узгодженості їх завдань і індикаторів з 33-ма показниками 6-ти аспектів виміру ІРЛР згідно Методики 2012 р. на статистичній базі з 2004 р. [26].

До складу дезагрегованих цілей ввійшли наступні: 1. Подолання бідності (3 завдання, 5 індикаторів); 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства (2 завдання, 4 індикатори); 3. Міцне здоров'я і благополуччя (8 завдань, 13 індикаторів); 4. Якісна освіта (3 завдання, 5 індикаторів); 5. Гендерна рівність (1 завдання, 1 індикатор); 6. Чиста вода та належні санітарні умови (1 завдання, 4 індикатори); 8. Гідна праця та економічне зростання (6 завдань, 11 індикаторів); 11. Сталий розвиток міст і громад (3 завдання, 3 індикатори) [26, с. 174-177].

Базовий рівень індикаторів ЦСР стає можливим доповнити оцінками фактичних значень у минулому (з 2004 р.) і прогнозованих значень (до 2027 та 2030 рр.) 33 показників-індикаторів ІРЛР. Прогнозовані розрахунки по роках показників-індикаторів ІРЛР з негативною динамікою стають основою визначення стратегічних пріоритетів, проміжних і операційних цілей досягнення ЦСР. Стисло розглянутий методичний підхід визначення стратегічних пріоритетів людського і соціально-економічного розвитку був відпрацьований при розробці на 2016-2020 рр. Регіональних програм розвитку Хмельницької області Поділля та Луганської та Донецької областей Українського Донбасу. При цьому ознаками виділення підпрограм Регіональної програми людського розвитку були обрані: для Хмельниччини – 7 ЦРТ на період до 2015 р., а для областей Українського Донбасу – 6 аспектів виміру ІРЛР за Методикою 2012 р. на статистичній базі з 2004 р. [14, с. 248, 256].

Прогнозні розрахунки ІРЛР на 2016-2020 рр. дозволили визначити 7 стратегічних пріоритетів для Хмельниччини та по 10 стратегічних пріоритетів для областей Українського Донбасу, серед яких 9 виявилися однаковими. Це підтвердило однозначність диспропорцій і специфіки життєдіяльності Луганської і Донецької областей та не випадковість рейтингових оцінок їх місць серед 27 адміністративних одиниць в Україні на протязі 13 років статистичних спостережень (1999-2012 рр.).

Фахівцями Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолинського була також обґрунтована система узгодженості завдань та індикаторів 7 ЦРТ із

33-ма показниками 6-ти блок-аспектів ІРЛР [26, с. 174-177].

Аналіз динаміки в базовому періоді (2004-2012 рр.) та прогнозні розрахунки 33-х показників 6-ти аспектів ІРЛР на 2021-2027 рр. в цілому по Україні та по кожній адміністративній області дозволяє отримати цифрові значення індикаторів стратегічних пріоритетів по роках.

Концептуально доцільним виконання аналізу динаміки і прогнозних розрахунків індикаторів стратегічних пріоритетів стає їх розгляд за ознаками «Край» і «Кластер».

Конструктивну ідею виділення «Країв» обґрунтували автори Всеукраїнського проекту «Наше спільне майбутнє», генератором якої виступив д.е.н., професор Черняк Володимир Кирилович [27, 28]. В 2005 р. В. К. Черняк навів історичні витоки формування «Країв» і запропонував за доцільне територіальний поділ України на 8 Країв (табл. 5) [28, с. 311].

Таблиця 5

Крайовий поділ України

№ з/п	Краї	Склад адміністративних областей
1	Карпатський	Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська
2	Поліський	Волинська, Рівненська, Житомирська
3	Подільський	Вінницька, Хмельницька, Тернопільська
4	Київський	Київська, Чернігівська, Черкаська
5	Слобожанський	Харківська, Сумська, Полтавська
6	Придніпровський	Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська
7	Причорноморський	Одеська, Херсонська, Миколаївська, Крим
8	Донецький	Донецька, Луганська

Географічні межі пропонованих Країв мають певний зв'язок з етнічним складом населення регіонів, історичним шляхом заселення територій, структурою базового виробничого потенціалу та міцністю внутрішніх регіональних зв'язків.

Моніторинг і рейтингові оцінки ІРЛР «Країв» мають стати еволюційною складовою концептуально аналітичного забезпечення системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів.

Другою по важливості ознакою рейтингових оцінок ІРЛР адміністративних областей України доцільно вважати визначення «Кластерів», виходячи з визначення стану стійкості регіонів в залежності від рівня соціально-економічної безпеки: 1. Сталий розвиток; 2. Середній рівень; 3. Нестабільний стан; 4. Турбулентний стан.

Фахівці Інституту фізичної економіки ім. С. А. Подолинського узагальнили різні критерії кластеризації областей України при розробці комплексної оцінки ІРЛР, які ще чекають на своє визнання і практичне впровадження [29, с. 192].

Таким чином, подальший розвиток метрології ІРЛР призваний стати важливою складовою єдиної

системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів для здійснення узгодженості локальних (місцевих і ОТГ), регіональних (Області, Краї, Кластери), національних (держави загалом) ЦСР з глобальними ЦСР Людства.

Висновки. Розгляд соціально-економічного розвитку в структурі взаємодії надбудови і базису унітарної і суверенної України дозволяє констатувати наступне.

Україна накопичувала досвід стратегічного планування як шляхом формування Державних стратегій регіонального розвитку на періоди до 2015 (на 10 років), до 2020 (на 6 років) та до 2027 (на 7 років) років, так і завдяки розробці Планів заходів з їх реалізації за етапами в три роки (перший етап) та чотири роки (другий етап). Але часовий регламент підготовки, прийняття і доведення до співвиконавців загальнонаціональних стратегічних планових рішень постійно порушувався і суперечив десятому принципу Державного стратегічного планування законопроекту 2011 р., який полягав у впровадженні відповідальності учасників державного стратегічного планування за ефективність виконання завдань та заходів, спрямованих на досягнення цілей соціально-економічного розвитку держави.

Відсутність організації спільної і злагодженої у часі розробки Державної стратегії регіонального розвитку (ДСРР) між центральними та регіональними органами виконавчої влади призвело до відцентровості регіональних цілей, пріоритетів і завдань від загальнонаціональних. Це сповільнило процеси державотворення в Україні і приречило до деградації цілісного і системного функціонування Центру і Регіонів.

Стратегічне планування унітарної України повинно опиратися на нову логіку перспективного розвитку, яка передбачає визначення таких стратегічних цілей і стратегічних пріоритетів та їх індикаторів, що можуть забезпечити зміни негативних тенденцій минулого на позитивні в майбутньому. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів повинно реалізовуватись за наступною структурно-логічною схемою: соціально-економічна політика – регіональна політика; стратегічні цілі – цільові програми; стратегічні пріоритети – стратегічні проекти розвитку; стратегічні індикатори – показники Планів дій по реалізації стратегії.

Екстраполяція об'єктивних тенденцій складових ІРЛР на перспективний плановий період дозволяє з'ясувати негативну прогнозну динаміку тих з них, по яких необхідно обґрунтовувати стратегічні пріоритети й індикатори для цільових програм, глобальних і локальних проектів і Планів дій з їх реалізації та Стратегії в цілому.

В Україні, як суверенній, незалежній, правовій, соціальній і унітарній державі, стратегічне планування доцільно здійснювати з використанням національної методики виміру Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР, 2012 р.). В державі наявне статистичне забезпечення прогнозних розрахунків ІРЛР з 2004 р. після приєднання України у 2003 р. до Світової спільноти стосовно досягнення 7 Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ), а у 2015 р. – до впровадження 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР). Можливим стало інформаційно-методичне узгодження індикаторів ІРЛР з індикаторами ЦРТ і ЦСР.

В Україні при наявності депопуляції нації і гастрофічної трудової міграції центральною ланкою стратегічного планування соціально-економічного розвитку повинно стати цілеспрямоване відтворення населення, як базового аспекту людського розвитку, що обумовлюється відтворенням людського капіталу.

Цілеспрямовані відтворювальні процеси на різних рівнях державного управління соціально-економічним розвитком розподілені на: загальнодержавні (національна економіка); регіональні (адміністративно-територіальний устрій); галузеві (галузі і сектори економіки, види економічної діяльності); індивідуальні (суб'єкти ринкових відносин різних форм власності).

Повноваження Центральних і Регіональних органів влади в стратегічному плануванні обґрунтовані, виходячи з їх ролі в забезпеченні економічного кругообігу і синхронізації по ієрархії і за часом загальнодержавних і регіональних цілеспрямованих відтворювальних процесів. Рівень завершеності економічного кругообігу відтворювальних процесів визначає співвідношення централізму і автономності, а глибина взаємодії цих процесів при простому і розширеному відтворенні, насамперед людського капіталу, визначає їх сумісність.

Структура цілеспрямованих відтворювальних процесів обумовлює потребу в їх децентралізованому бюджетуванні відповідно до видаткових повноважень Центральних і Регіональних органів влади в соціально-економічному розвитку.

Децентралізоване бюджетування регіональних цілеспрямованих відтворювальних процесів стає провідним елементом механізму обґрунтування Державної соціально-економічної політики, яка буде реалізовуватись у відповідних Державній і Регіональних стратегіях та Планах заходів з їх реалізації.

Стратегічне планування регіонального розвитку не повинно передбачати фінансове вирівнювання як по вертикалі, так і по горизонталі. Децентралізоване бюджетування орієнтовано на фінансове забезпечення стратегічних цілей, пріоритетів, програм і проєктів власними джерелами в межах гармонійних пропорцій «Золотого перетину» між Державним і місцевими бюджетами в Зведеному бюджеті унітарної держави.

Перспективи подальших науково-методичних розробок проглядаються в обґрунтуванні узгодженого «Дерева Цілей Розвитку» від Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) і Органів місцевого самоврядування (ОМС) до регіональних і центральних органів виконавчої влади адміністративних областей і держави загалом.

Список використаних джерел

1. Базис і надбудова. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Декларація про державний суверенітет України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
3. Сегрегація / Словарь «Что есть что в мировой политике». URL: http://www.wehse.ru/cgi-in/wpg/wpg_show_text_print.pl?term1304501273.
4. Соціологічна енциклопедія / ред. кол.: В. І. Астахова, В. С. Бакіров, В. Г. Городяненко та ін. Київ: Академвидав, 2008. 456 с. (Енциклопедія ерудита).
5. Аврам Ноам (Наум) Хомський. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Хомский,_Ноам.

6. Енциклопедія інтелектуальної власності / Акад. технол. наук України; [авт.-уклад.: П. П. Крайнев (кер.) та ін.]; за ред. проф. П. П. Крайнева. Київ: Старт-98, 2012. 659 с.

7. "Мы больше не будем": США разочаровались в цветных революциях. URL: https://tsargrad.tv/news/mybolshe-ne-budem-ssha-razocharovalis-v-cvetnyh-revo-ljucijah_329153 [Accessed 3 March 2021].

8. Виступ П. Порошенка на 70-й сесії Генеральної Асамблеї ООН. URL: https://www.youtube.com/watch?time_continue=5&v=nN5o9pGuK54&feature=emb_logo.

9. Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text>.

10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України №722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/>.

11. Корнійчук О. О., Столяров В. Ф., Шинкарюк О. В. Формування механізму державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області (від ідеї до експерименту): Ч. 1 – стан і проблеми державного регулювання). *Економіка та держава*. 2017. № 3 (березень). С. 4-15.

12. Корнійчук О. О., Столяров В. Ф., Шинкарюк О. В. Формування механізму Державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області (від ідеї до експерименту): Ч. 2 – перспективи державного регулювання по-новому). *Економіка та держава*. 2017. № 4 (квітень). С. 4-15.

13. Столяров В. Ф., Шинкарюк О. В. Соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку в Українському Донбасі та на Поділлі (виклики, наміри та реалії виміру 2003-2013; 2017-2027): частина 1 Метрологія людського розвитку та проблеми менеджменту в регіоні. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2 (56). С. 229-256. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2\(56\)-229-256](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2(56)-229-256).

14. Столяров В. Ф., Шинкарюк О. В. Соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку в Українському Донбасі та на Поділлі (виклики, наміри та реалії виміру 2003-2013; 2017-2027): частина 2 Парадигма людяності, гармонії та місії регіону. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 241-281. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-241-281](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-241-281)

15. Черняк В. К. Українському народу – стабільний планомірно стійкий людський розвиток (оцінка стану науково-адміністративного забезпечення). Частина I. Загальна ситуація зі стратегічним плануванням людського розвитку в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. №1 (59). С. 199-217. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-199-217](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-199-217).

16. Stolyarova V., Stolyarov V. Strategic planning of the unitary state in conditions of decentralized budgeting. *Green, Blue&Digital Economy Journal*. 2021. Vol. 2, No. 3 (2021). P. 52-63. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2021-3-9>.

17. Столярова В. В. Методологія формування комплексного стратегічного планування соціально-економічного розвитку України. *Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання*: зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-ті; редкол.: О. О. Хандій (голов. ред.), В. І. Ляшенко (відп. ред.), В. Є. Куриляк та ін. Київ, 2020. С. 274-297.

18. Проєкт Закону України від 03.11.2011 р. № 9407 "Про державне стратегічне планування" (за

підписом М. Азарова). URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/jf79b00i?an=3&ed=2011_12_22.

19. Проект Закону України "Про державне стратегічне планування" (за підписом П. Порошенка). 2017. URL: <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/ПРОЕКТ%20Закон%20про%20стратегічне%20планування%202017.pdf>.

20. Промова Президента України П. Порошенка під час церемонії інавгурації. URL: <http://web.archive.org/web/20140701084417/>

21. Науково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України / кол. авторів; за заг. ред. Ф. О. Ярошенко; наук. ред. В. Ф. Столярова. – 2-е вид., доп. та перероб. – Київ: Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2011. 560 с.

22. Про затвердження плану заходів на 2013-2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: Розпорядження КМУ від 13 березня 2013 р. № 208-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2013-%D1%80#Text>.

23. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>.

24. Ємельянов О. С. Особисто причетний... Ринок України – історія та проблеми формування в публікаціях, наукових та службових доповідях автора. Видання Друге (доповнене). Київ: НДЕІ, 2012. 576 с.

25. Проект "Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину». 2019. 69 с. URL: <http://www.strategy.kharkiv.ua/docs/SSRD.pdf>.

26. Шинкарьук О. В. Науково-методичні засади державного регулювання стійкого людино-центристського розвитку регіонів. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. №1 (59). С. 164-180. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-164-180](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-164-180)

27. Шевчук В. Я., Черняк В. К., Ковальчук Т. Т., Педан М. П., Панков О. І. та ін. Розвиток заради порятунку. Київ: Геопринт, 2016. 227 с.

28. Ковальчук Т. Т., Черняк В. К., Шевчук В. Я. Актуальності політики розвитку. Київ: Знання, 2009. 326 с.

29. Столяров В. Ф. Композиційний моніторинг регіонального людського розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 181-198. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-181-198](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-181-198).

References

1. Bazys i nadbudova [Base and add-on]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/> [in Ukrainian].

2. Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy [Declaration of State Sovereignty of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> [in Ukrainian].

3. Segregatsiia. Slovar' «Chto yest' chto v mirovoy politike» [Segregation. Dictionary "What is what in world politics"]. Retrieved from http://www.wehse.ru/cgi-in/wpg/wehse_wpg_show_text_print.pl?term1304501273 [in Russian].

4. Astakhova, V. I., Bakirov, V. S., Horodianenko, V. H. et al. (Eds.). (2008). *Sotsiologichna entsyklopediia* [Sociological Encyclopedia]. Kyiv, Akademvydav. 456 p. [in Ukrainian].

5. Avram Noam (Naum) Chomsky. Retrieved from https://ru.wikipedia.org/wiki/Хомский,_Ноам [in Russian].

6. Krainiev, P. P. (2012). *Entsyklopediia intelektualnoyi vlasnosti* [Encyclopedia of Intellectual Property]. Kyiv, Start-98. 659 p. [in Ukrainian].

7. "My bol'she ne budem": SSHA razocharovalis' v tsvetnykh revolyutsiyakh ["We will not be anymore": the United States was disappointed in the color revolutions]. Retrieved from <https://tsargrad.tv/news/mybolshe-nebudem-ssha-razocharovalis-v-cvetnyh-revo> ljuicijah_329153 [in Russian].

8. Vystup P. Poroshenka na 70-y sesii Heneralnoi Asamblei OON [Poroshenko's speech at the 70th session of the UN General Assembly]. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?time_continue=5&v=nN5o9pGuK54&feature=emb_logo [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy vidnovlennia ta rozbudovy myru v skhidnykh rehionakh Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 hrudnia 2017 r. № 1071 [On approval of the State target program for the restoration and development of peace in the eastern regions of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 13, 2017 № 1071]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

10. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy №722/2019 [On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the period up to 2030: Decree of the President of Ukraine №722/2019]. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/> [in Ukrainian].

11. Korniiichuk, O. O., Stoliarov, V. F., Shynkariuk, O. V. (2017). Formuvannia mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання stiikoho liudskoho rozvytku Khmelnytskoi oblasti (vid idei do eksperymentu: Ch. 1 – stan i problemy derzhavnogo rehuliuвання) [Formation of the mechanism of state regulation of sustainable human development of Khmelnytsky region (from idea to experiment: Part 1 – state and problems of state regulation)]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 3, pp. 4-15 [in Ukrainian].

12. Korniiichuk, O. O., Stoliarov, V. F., Shynkariuk, O. V. (2017). Formuvannia mekhanizmu derzhavnogo rehuliuвання stiikoho liudskoho rozvytku Khmelnytskoi oblasti (vid idei do eksperymentu: Ch. 2 – perspektyvy derzhavnogo rehuliuвання po-novomu) [Formation of the mechanism of state regulation of sustainable human development of Khmelnytsky region (from idea to experiment: Part 2 – prospects of state regulation in a new way)]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 4, pp. 4-15 [in Ukrainian].

13. Stoliarov, V. F., Shynkariuk, O. V. (2019). Sotsialno adekvatnyi menedzhment rehionalnogo liudskoho rozvytku v Ukrainському Donbasi ta na Podilli (vyklyky, namiry ta realii vymiru 2003-2013; 2017-2027). Chastyna 1: Metrolohii liudskoho rozvytku ta problemy menedzhmentu v rehioni [Socially adequate management of regional human development in the Ukrainian Donbass and Podillia (challenges, intentions and realities of the 2003- 2013 dimension; 2017-2027). Part 1: Metrology of Human Development and Management Problems in the Region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2 (56), pp. 229-256. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2\(56\)-229-256](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2(56)-229-256) [in Ukrainian].

14. Stoliarov, V. F., Shynkariuk, O. V. (2019). Sotsialno adekvatnyi menedzhment rehionalnogo liudskoho rozvytku v Ukrainському Donbasi ta na Podilli (vyklyky,

- namiry ta realii vymiru 2003-2013; 2017-2027). Chastyna 2: Paradyhma liudianosti, harmonii ta misii rehionu [Socially adequate management of regional human development in the Ukrainian Donbass and Podillia (challenges, intentions and realities of the 2003-2013 dimension; 2017- 2027). Part 2: Paradigm of humanity, harmony and mission of the region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (57), pp. 241-281. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3\(57\)-241-281](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-3(57)-241-281) [in Ukrainian].
15. Cherniak, V. K. (2020). Ukrainkomu narodu – stabilnyi planomirno stiiki lyudskiy rozvytok (otsinka stanu naukovo-administratyvnoho zabezpechennia). Chastyna I. Zahalna sytuatsiia zi stratehichnym planuvan-niam liudskoho rozvytku v Ukraini [To the Ukrainian people – a Stable Systematically Ustoichivoe Human Development (Assessment of Scientific and Administrative Support). Part I. The Overall Situation with the Strategic Planning of Human Development in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 199-217. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-199-217](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-199-217) [in Ukrainian].
16. Stolyarova, V., Stolyarov, V. (2021). Strategic planning of the unitary state in conditions of decentralized budgeting. *Green, Blue&Digital Economy Journal*, Vol. 2, No. 3, pp. 52-63. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5169/2021-3-9>.
17. Stoliarova, V. V. (2020). Metodolohiia formuvannia kompleksnoho stratehichnoho planuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy [Methodology of formation of complex strategic planning of social and economic development of Ukraine]. *Upravlinnia ekonomiko-i: teoriia ta praktyka. Chumachenkivski chytannia – Management of Economy: Theory and Practice. Chumachenko's Annals*, pp. 274-297. Kyiv, IIE of NAS of Ukraine. DOI: <https://doi.org/10.37405/2221-1187.2020.274-297> [in Ukrainian].
18. Proiekt Zakonu Ukrainy vid 03.11.2011 r. № 9407 "Pro derzhavne stratehichne planuvannia" (za pidpysom M. Azarova) [Draft Law of Ukraine of November 3, 2011 № 9407 "On State Strategic Planning" (signed by Mykola Azarov)]. Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/view/jf79b00i?an=3&ed=2011_12_22 [in Ukrainian].
19. Proiekt Zakonu Ukrainy "Pro derzhavne stratehichne planuvannia" (za pidpysom P. Poroshenka) [Draft Law of Ukraine "On State Strategic Planning" (signed by Poroshenko)]. (2017). Retrieved from <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/ПРОЕКТ%20Закон%20про%20стратегічне%20планування%202017.pdf> [in Ukrainian].
20. Promova Prezydenta Ukrainy P. Poroshenka pid chas sferonii inavhuratsii [Speech by President of Ukraine Petro Poroshenko during the inauguration ceremony]. Retrieved from <http://web.archive.org/web/20140701084417/> [in Ukrainian].
21. Naukovo-praktychnyi komentar do Biudzhetnoho Kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary to the Budget Code of Ukraine]. (2011). (2nd ed., rev.). Kyiv, State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management", Ukrainian State University of Finance and International Trade [in Ukrainian].
22. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2013-2016 roky shchodo realizatsii Stratehii reformuvannia systemy nadannia sotsialnykh posluh: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 bereznia 2013 roku № 208-r [On Approval of the Action Plan for 2013-2016 for the Implementation of the Strategy for Reforming the System of Social Services: Order No. 208-r of the Cabinet of Ministers of March 13, 2013]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2013-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
23. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lypnia 2006 roku № 1001 [On approval of the State strategy for regional development for the period up to 2015: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 21, 2006 No. 1001]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].
24. Yemelianov, O. S. (2012). Osobysto prychetnyi... Rynok Ukrainy – istoriia ta problemy formuvannia v publikatsiakh, naukovykh ta sluzhbovykh dopovidiakh avtora [Personally involved... The market of Ukraine - the history and problems of formation in publications, scien and official reports of the author.]. Second Edition (supplemented). Kyiv, NDEI. 576 p. [in Ukrainian].
25. Proiekt "Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na period do 2027 roku: «Rozvytok ta yednist, oriietovani na liudynu»" [Project "National Strategy for Regional Development until 2027:" Development and unity focused on people"]. (2019). Retrieved from <http://www.strategy.kharkiv.ua/docs/SSRD.pdf> [in Ukrainian].
26. Shynkariuk, O. V. (2020). Naukovo-metodychni zasady derzhavnoho rehuliuвання stiikoho liudynotsentrystyskoho rozvytku rehioniv [Scientific and methodological principles of state regulation of sustainable human-centrist development of regions]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 164-180. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-164-180](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-164-180) [in Ukrainian].
27. Shevchuk, V. Ya., Cherniak, V. K., Kovalchuk, T. T., Pedan, M. P., Pankov, O. I. et al. (2016). Rozvytok zarady poriatunku [Development for salvation]. Kyiv, Geoprint. 227 p. [in Ukrainian].
28. Kovalchuk, T. T., Cherniak, V. K., Shevchuk, V. Ya. (2009). Aktualitety polityky rozvytku [Actualities of development policy]. Kyiv, Znannia [in Ukrainian].
29. Stoliarov, V. F. (2020). Kompozytsiinyi monitorynh rehionalnoho liudskoho rozvytku [Compositional monitoring of regional human development]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 181-198. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1\(59\)-181-198](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-1(59)-181-198) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.11.2021

Формат цитування:

Столярова В. В. Концептуально-аналітичне забезпечення стратегічного планування соціально-економічного розвитку держави і регіонів. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 33-49. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).33-49](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).33-49)

Stolyarova, V. V. (2021). Conceptual and Analytical Support for Strategic Planning of the Socio-Economic Development of the Country and Regions. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (41), pp. 33-49. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).33-49](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).33-49)